

**RECOMANACIONS
D'ACTUACIÓ VERS
EL FENOMEN DE
LA POBRESA
ENERGÈTICA**

RECONNECTA'T

1. El fenomen de la pobresa energètica

La pobresa energètica (PE) és un problema complex i multidimensional. D'aquest fet se'n deriva que sigui difícil establir-ne una definició global i objectiva i, encara més, un indicador senzill per mesurar-la.

Segons l'Institut Català de l'Energia (ICAEN), la PE es produeix quan una llar ha de reduir el seu consum d'energia fins a un grau que afecta negativament la salut i el benestar dels seus habitants. Es deu principalment a tres causes subjacents: una alta proporció de la despesa familiar destinada a l'energia, els baixos ingressos i el baix rendiment energètic dels edificis i els electrodomèstics.

Segons el Pla d'Acció per l'Energia Sostenible i el Clima d'Amposta la PE és la incapacitat de les llars de cobrir les seves necessitats energètiques (refrigeració, calefacció, il·luminació, cuina, etc.).

Per una altra banda, amb una perspectiva més holística, hi ha el concepte de vulnerabilitat energètica, entesa com la propensió d'una llar a experimentar una situació en què aquesta no rep una quantitat adequada de serveis d'energia, fent referència a situacions conjunturals i estructurals més enllà dels tres factors anomenats a la definició de l'ICAEN. A més, aquest concepte de vulnerabilitat energètica s'aproxima al fenomen com quelcom dinàmic, és a dir, les llars poden entrar i sortir d'aquesta situació.

Per una altra banda, cal tenir en compte que les circumstàncies personals, les habilitats transversals i l'estat psicoemocional afecten en gran mesura a l'hora d'enfrontar situacions de dificultats energètiques. Unes dificultats, que alhora, esdevenen dificultats sentides (resignació, patiment, ansietat, frustració, impotència, desconeixement, etc.) i que impacten en la salut física i emocional, l'autoestima, la capacitat de presa de decisions i la capacitat de socialitzar de les persones que ho pateixen.

En suma, tot i que el projecte Reconnecta't prefereix la utilització del concepte de vulnerabilitat energètica degut a aquesta perspectiva holística de les causes del

fenomen, al llarg d'aquest document s'utilitzarà el de PE per conservar certa coherència amb la resta de documents i recursos que es mencionen a continuació.

2. El projecte Reconnecta't

En un context d'emergència climàtica, d'increment dels processos d'exclusió social i d'augment de la PE, al 2021 neix el Projecte Reconnecta't. Un projecte que es marca com objectiu principal mitigar les situacions de PE des d'una perspectiva preventiva, comunitària i sostenible a la comarca del Montsià.

Impulsat per la cooperativa Energia per la Igualtat (EPI), la cooperativa FITES Terres de l'Ebre, l'Ajuntament d'Ampostà i el Consell Comarcal del Montsià, aquest projecte pretén superar l'enfoc convencional d'abordatge del fenomen de la PE centrat únicament en les causes que el generen (baixos ingressos, alt preu de l'energia i baixa eficiència de la llar i l'aparellatge tècnic), per introduir noves variables essencials derivades de l'anàlisi dels condicionants vivencials al voltant del fenomen (relacionals, habilitats, competències, estats emocionals, sociosanitaris, d'edat, de gènere, d'origen cultural o ètnia, etc.), ja que aquests factors poden esdevenir variables determinants que facin que una llar entre, o no, en situació de PE i/o tingui unes circumstàncies més favorables, o no, per poder sortir-se'n.

Aquest projecte destaca la complicitat i el treball conjunt entre agents de l'administració pública i agents de l'empresa privada. Aquesta col·laboració des de diferents àmbits ha estat clau tant en la perspectiva del disseny i avaluació de les accions empreses pel grup impulsor, com en la implementació d'aquestes accions de forma més ampla i consensuada. Així doncs, el projecte ressalta la importància d'aquest treball conjunt, des de diferents àmbits, com un punt clau per un projecte exitós.

El projecte Reconnecta't s'ha desenvolupat en quatre fases diferents amb objectius específics:

FASE 1 (2021): Elaborar un diagnòstic qualitatiu i compartit sobre les situacions de PE, anant més enllà de les auditories energètiques i tenint en compte les experiències i percepcions de les famílies afectades per aquest fenomen. Així com, també, contant amb les valoracions de les professionals dels equips bàsics de serveis socials, sobretot en allò relatiu a l'aplicació de la Llei 24/20215.

FASE 2 (2022): Elaborar una diagnosi quantitativa i qualitativa sobre el fenomen de la PE a la comarca del Montsià amb la participació a la inciativa de la Comissió Europea Energy Poverty Advisory Hub (EPAH) i amb col·laboració amb l'Associació Internacional d'Enginyeria Sense Fronteres (ESF).

FASE 3 (2023): Promoure el compromís comunitari i cívic de la regió per abordar col·lectivament la lluita contra la PE, tot identificant agents clau de la comarca que ens ajudin a dissenyar conjuntament un projecte pilot capaç d'ajustar les actuacions segons les capacitats i necessitats de les diferents categories de famílies.

A més, durant aquesta fase es va formalitzar la col·laboració dels quatre agents impulsors del projecte Reconnecta't amb la signatura del conveni de col·laboració entre l'Ajuntament d'Amposta, el Consell Comarcal del Montsià, EPI i FITES.

Finalment, es va dissenyar conjuntament l'eina de categorització i actuació vers les situacions de PE, a partir d'una primera proposta de l'expert assessor d'ESF.

FASE 4 (2024): Implementar, monitoritzar i avaluar un pilot de l'eina creada, tot ajustant-la i modificant-la al context i circumstàncies en les que ens trobàvem.

Amb tot, a mitjans de l'any 2025 podem traslladar que el projecte Reconnecta't ha dut a terme 369 assessoraments sobre qüestions energètiques des del 2023 fins l'actualitat. A la següent taula us mostrem la distribució d'aquests assessoraments tenint en compte l'any i el municipi:

Municipi Montsià	2023	2024	2025	TOTAL
Alcanar	9	9	3	21
Amposta	13	50	24	87
Freginals	9	12	4	25
La Galera	8	8	4	20
Godall	1	42	18	61
Masdenverge	6	7	0	13
Mas de Barberans	1	2	2	5
La Ràpita	0	4	0	4
Sant Jaume d'Enveja	12	3	2	17
Santa Bàrbara	11	13	8	32
La Sénia	16	22	10	48
Ulldecona	7	19	10	36
	93	191	85	369

Després de l'experiència de tots aquests assessorament, concloem que aquests s'han valorat positivament, tant per tècnics com per les persones ateses, i que ha estat útil per les persones que hi han participat. Subratllem que l'afluència de persones que assisteixen als assessoraments es veu molt relacionada amb la quantitat i qualitat de la difusió que se'n fa, l'espai on es fan els assessoraments i el treball en xarxa, implicant i col·laborant amb altres agents.

A banda dels assessoraments mencionats, el projecte Reconnecta't també a dut a terme dotze auditories a diferents habitatges, utilitzant la metodologia que es descriu al document "Eina d'identificació i acció vers la vulnerabilitat energètica", tant per a la selecció dels habitatges més idonis per rebre l'auditoria com per al procés en sí.

En suma, el projecte Reconnecta't, al llarg d'aquests anys, ha complert amb els diferents objectius plantejats i ha obtingut els següents resultats:

- a. Promoure el compromís del territori en vers el fenomen de la PE.
- b. Crear un espai i un grup de treball i reflexió enfocat a mitigar el fenomen de la PE al territori.
- c. Produir processos i documents de diagnosi sobre el fenomen de la PE al territori.
- d. Produir una eina de categorització i actuació vers les situacions de PE.

3. La PE a la comarca del Montsià

Per poder tenir una imatge que ens contextualitzi la situació socioeconòmica de la comarca del Montsià, a continuació exposem algunes dades de la diagnosi de la PE a la comarca elaborada per Enginyeria Sense Fronteres (2023). Així doncs, les dades que aquí es referencien són les exposades en aquest estudi, publicat l'any 2023, si bé hem pogut incloure algunes actualitzacions més recents, les quals s'indiquen expressament.

PERFILS EN RISC

- Majors de 64 anys
- Persones migrades (sense permís de residència)
- Famílies monoparentals
- Aturats/ades
- Famílies nombroses amb baixos ingressos

Segons el PAESC Amposta: Índex de risc energètic: 13,3% (superior a la mitjana rural catalana del 11,75%)

HABITATGE

- 19% d'habitatges buits al Montsià i 21,8% a Amposta
 - ▶ Millora: A Amposta les últimes dades indiquen un 14,01% (2023)
- 15,6% d'habitatge estan en règim de lloguer al Montsià.
- ▶ Problemes: factures a nom del propietari, obstacle per l'empadronament i dificultat d'accés al bo social i cànon de l'aigua.
- Millora: Creació a Amposta d'una comissió de padró.
- Parc envellit → 47% amb la pitjor qualificació del certificat energètic.
 - ▶ Problema: Consum energètic un 10–20% superior a la mitjana catalana
- 42,8% llars sense calefacció central.
 - ▶ Problema: Utilització d'aparells energèticament més ineficients.
- L'habitatge públic garanteix l'eficiència energètica de llars vulnerables.
 - ▶ 83 habitatges socials gestionats per l'Ajuntament.
 - ▶ 204 habitatges AHC/INCASOL
 - ▶ 21 habitatges cedits a l'Ajuntament

IMPACTE DEL CANVI CLIMÀTIC

- Les onades de calor s'han quadruplicat a la zona des de principis del s. XX
 - ▶ Problema: Més disconfort tèrmic a l'estiu
- 66,8% de les llars montsianenques no disposen de sistemes de refrigeració

GESTIÓ I RESPOSTA INSTITUCIONAL

- Des del 2023 fins l'actualitat ha baixat la pressió sobre Serveis Socials:
 - ▶ Derivació a l'Oficina de Transició Energètica i al punt d'Endesa.
 - ▶ Automatització de llistats d'impagament (programa pilot AOC)
 - ▶ Menys ajuts d'urgència (conveni entre Endesa i Generalitat)
 - ▶ Davallada del preu de l'energia
- Assessorament personalitzat des de Serveis Socials: només en casos concrets

LLEI 24/2015

- Aplicació eficaç de la Llei 24/2015 ja que segueixen havent molts pocs talls de subministrament elèctric.
- Des de l'any 2023 l'Ajuntament d'Amposta no dona ajuts per pagar les factures elèctriques d'Energia XXI

4. Compromisos polítics vers la PE

A Catalunya, segons la Llei 24/2015 de 29 de juliol de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la PE, abans d'efectuar un tall de subministrament, les companyies d'aigua, electricitat i gas han de demanar al serveis socials municipals o comarcals un informe per verificar si la persona es troba en risc d'exclusió residencial. En el cas que així sigui, les companyies estan obligades a garantir el servei fins que la situació de vulnerabilitat de la persona cessi.

A més, des del 2021 el Govern de Catalunya arriba a un acord amb Energia XXI (Endesa) i, a través de diferents formules es garanteix que les persones en risc d'exclusió residencial veuran condonat el seu deute de subministrament.

Una altra mesura contra la PE obliga a la companyia a instal·lar comptadors socials d'electricitat en habitatges ocupats sense títol habilitant per persones en risc d'exclusió residencial.

La Diputació de Tarragona, a través del Pacte d'alcaldies-Europa, es compromet, entre d'altres aspectes, a treballar per una transició energètica justa, que no deixi enrere a ningú i doni resposta a la PE. Aquest compromís es desenvolupa als diferents municipis de la demarcació a través de promoure un Pla d'Acció per l'Energia Sostenible i el Clima municipal i fer-ne el seguiment.

Des del municipi d'Amposta, al gener del 2025, s'aprova el Pla d'Acció per l'Energia Sostenible i el Clima d'Amposta signat per l'Alcalde i la tinent d'Alcalde. Aquest Pla d'acció és l'eina que permetrà als municipis assolir els seus compromisos amb la Unió Europea i vers la crisi climàtica.

En concret, aquest pla municipal té un capítol dedicat a la PE on es compromet a combatre la PE com a element clau per assegurar una transició energètica justa i inclusiva. A més, posa èmfasis que cal promoure un enfocament preventiu que permeti a les famílies fer les seves llars més sostenibles i reduir el cost de les seves factures energètiques.

En aquets capítol es fa referència al projecte Reconnecta't com a exemple destacat de l'aposta del municipi per lluitar contra la PE. A més, es detalla un pla d'acció per combatre la PE que, en el cas del municipi d'Amposta i a 5 anys vista, consisteix en les següents 5 accions:

Macro àrea	Nom de l'acció	Grau d'execució (%)	Cost inversió (€)
Instal·lacions/habitatge	Realitzar intervencions de millora energètica en llars vulnerables	0%	15.000 €
Instal·lacions/habitatge	Refugis climàtics per a acollir a persones davant fenòmens climàtics extrems (onades de calor, de fred, tempestes, etc.)	100%	0 €
Mobilitat	Millorar i augmentar la freqüència del transport públic, oferint tarifes reduïdes o gratuïtes per a famílies en situació de PE	0%	3.000 €
Marc polític i normatiu	Millora del protocol de detecció de casos de PE	0%	0 €
Participació/sensibilització	Organitzar tallers i programes de formació per a famílies vulnerables sobre l'ús eficient de l'energia, que incloguin	0%	5.000 €

	pràctiques per a reduir el consum energètic en la llar		
TOTAL		23.000 €	

Font: Pla d'Acció per l'Energia Sostenible i el Clima (PAESC) d'Amposta (2025)

A més, l'Ajuntament d'Amposta, l'any 2022, va aprovar el Pla d'Infància i Adolescència on, a l'àmbit temàtic 3: protecció i prevenció, menciona les següents dues mesures:

- a) Continuar potenciant el treball impulsat des dels serveis socials de l'Ajuntament d'Amposta en relació a l'orientació/acompanyament de les situacions de PE. Tot preservant el dret fonamental dels i les infants a un accés a l'energia digne i accessible.
- b) Continuar participant de forma activa en el Projecte Comarcal Reconnecta't, centrat en la mitigació de les situacions de PE des d'una perspectiva preventiva, comunitària i inclusiva. Tot preservant el dret fonamental dels i les infants a un accés a l'energia digne i accessible.

Per últim, l'Ajuntament d'Amposta, l'any 2022, va aprovar el Pla d'Envel·liment Actiu Km 0 d'Amposta (2022-2025). En aquest pla, a l'àmbit 1 s'apunta a la cerca de la millora de la qualitat de vida de les persones en els processos d'envel·liment i marca com una de les seves accions la detecció de casos de PE, tot valorant la seva participació en el projecte Reconnecta't.

5. Recomanacions d'actuació vers la PE

Des de gran part dels estudis i treballs enfocats cap a la PE veiem com els indicadors de diagnosi usats majoritàriament per detectar aquestes situacions es centren entorn als ratis econòmics, barems tècnics d'eficiència i capacitat de satisfer necessitats bàsiques. No obstant, les circumstàncies personals, familiars i socials representen una part molt important a l'hora d'analitzar les situacions de PE i, per tant, cal comprendre més profundament els contextos que envolten i determinen les persones sotmeses a dificultats energètiques.

El projecte Reconnecta't, a partir del procés de diagnosi i la implementació de diferents mesures, ha pogut establir un protocol d'actuació vers el fenomen de la PE. Aquest protocol es converteix en una sèrie d'accions que convertim en recomanacions en aquest document, les quals creiem que són de gran ajuda per detectar i mitigar les situacions de PE a les llars de qualsevol municipi:

- Punts estables d'escolta activa, resolució de dubtes i assessorament sobre qüestions energètiques i de vulnerabilitat. A més, aquests espais també poden oferir un servei d'acompanyament i gestió de tràmits relacionats amb temes energètics.
- Mecanismes d'identificació de casos de PE.
- Mecanismes de categorització i prioritització per l'actuació en casos de PE.
- Mecanismes d'actuació enfront a casos de PE.
- Mecanismes de seguiment dels casos atesos.

Totes aquestes recomanacions estan recollides en el document *Eina d'identificació i acció vers la VE*, elaborat pel projecte Reconnecta't durant l'any 2024 i que adjuntem amb el present document. Aquesta eina pretén ser una guia d'actuació, explicada pas a pas, a nivell municipal o comarcal, per actuar vers les situacions de PE.

Per una altra banda, també és important implementar accions formatives que capaciten a les persones i professionals en la gestió de temes relacionats amb el subministrament

energètic, especialment en situacions de vulnerabilitat. En aquest sentit, plantejem les següents actuacions:

- Formació enfocada a professionals, tant de l'àmbit públic com del privat, que treballin amb aspectes relacionats amb el subministrament energètic i, especialment, els que tracten amb persones vulnerables.
- Formació i capacitació enfocada a la ciutadania.

Per últim, ressaltem la importància d'activar la dimensió comunitària enfront el fenomen de la PE. Tot i que pot ser un gran repte, els següents punts ens poden ajudar a començar a caminar en aquesta línia:

- Visibilitzar el fenomen i sensibilitzar sobre les seves causes i conseqüències: Ens pot ajudar a reconèixer el fenomen i que les persones puguin identificar situacions de PE pròpies o alienes.
- Promoure la corresponsabilitat social amb el nostre territori i entorn social: Ens pot ajudar a que els veïns i veïnes d'un municipi es donin suport enfront a situacions de PE.
- Promoure la Responsabilitat Social Corporativa de les petites i grans empreses del territori: Ens pot ajudar a que empreses o professionals autònoms/es puguin col·laborar per apaivagar situacions de PE a través d'oferir productes o serveis.
- Incentivar la implicació de les Comunitats Energètiques amb la prevenció i apaivagament de situacions de PE en la seva àrea d'actuació.

Seguint amb la perspectiva comunitària, des del projecte Reconnecta't valorem molt positivament el treball en xarxa que s'ha realitzat entre diferents agents de diferents àmbits. En aquets sentit, fem les següents recomanacions:

- Incentivar la col·laboració entre agents de l'administració pública i de l'àmbit privat: La col·laboració publico-privada (entre administracions públiques i empreses de la economia social i solidària) ens ha permès treballar des de diferents perspectives i accedir a diferents recursos, aportant cadascú el seu coneixement i bagatge.

- Promoure el treball conjunt entre diferents àrees o departaments de l'administració pública: El treball conjunt entre els Equips Bàsics d'Atenció Primària i la Oficina de Transició Energètica ha estat clau per identificar i atendre de forma àgil i satisfactòria molts casos de PE. Aquesta col·laboració ha estat beneficiosa tant per als dos recursos públics com per les persones afectades.

Tenint en compte els dos darrers punts, creiem que cal veure quins altres agents públics i privats es poden sumar al projecte per millorar l'efectivitat de les actuacions que volem dur a terme. Des de la detecció de casos de PE (per exemple: Metges/es, infermers/es, professors/es, educadors/es, tècnics/ques...) fins a l'actuació (per exemple: Arquitectes, arquitectes tècnics, instal·ladors/es, constructors/Es, pintors/es...).

- Involucrar en un mateix projecte a administracions de diferents nivells territorials per aportar les diferents mirades i treballar des d'una perspectiva més ampla: El treball conjunt entre l'administració local i la comarcal dins d'un mateix projecte ha permès compartir visions i línies de treball a nivell de territori, alineant, en la mesura de lo possible, els processos de diagnosi i les actuacions proposades.